

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2001 m. balandžio 7 d.

Nr. 69 (14)

Saturday supplement April 7, 2001

No.69 (14)

Leonardas Andriekus

OSANA

Kai Tau ateis jau metas grįžti,
Mums laužyti alyvšakes,
Giedot Osaną su minia, —
Aš klosiu Tau po kojų rykštes,
Kuriom plakei mane.

Kas ten beleis jau nusilaužti šaką,
Kai Tu ant asilėlio josi nusižemines,
Ir minios savo palmes klos ant tako,
Osana žadins želmenis.

Ne mano medžiai ant Alyvų kalno,
Ir gėlės Ezedraliono slėnyje.
Lankas prie Nemuno apdangstė šalnos,
Ruduo apsigyveno manyje...

Aš nieko kito neturiu, kaip tik tas rykštes,
Kuriom iš meilės nuplaki mane. —
Ak, nežinos, ką reiškia kraujo krištas
Osaną šaukianti minia!

Tiktai staiga jinau sujus,
Išvydus kraują ant vienos šakos,
O Tu prajodamas palaiminsi visus —
Ir žmogų, ir alyvmedį laukuos.

KETVIRTOJOJ KRYŽIAUS KELIO STOTY

Apie ką šnekėjai su mieliausia Motina,
Kai kely jį sutikai, praeidamas su kryžiumi? —
Ar apie žmogaus menkybę apraudotiną,
Ar apie malonę, mums nežinomą?

Juk Tu ir mane atsiminei tada,
Jau ne sykį prieš status parpuolusi,
O paskui su asaromis, pasninkais, malda
Lydinį Tave be poilsio.

Šiandien gi klaupiوسي ketvirtojo stoty
Prieš Tave ir Motiną šventiausių;
Jau matau, kad laukto džiaugsmo rytmetys arti —
Su Jumis kartu keliausiu...

Sunkiai kopsime visi mes trys į Kryžių Kalną,
Bet jo ramioje viršūnėje neilsėsime ilgai —
Kol tiktai užbaigs giedoti De Profundis psalmę
Girios ir laukai.

ANT KRYŽIŲ

Tave iškelt ant kryžių,
Mus tiek mylėjusi,
Ir ten palikti amžiais merdinti
Tvankoj bei vėjuose —
Kokios, kokios nežmoniškos drąsos
Tiem nusidėjėliams reikėjo?

O Dieve, ar ne Tu sušildai
Be plunksnų paukšteliu lizduos?
Ar ne iš tavo meilės tvinsta
Nektaras dobilų žieduos? —
Kodėl dar leidi perverti širdį
Ir lietis kraujui iš žaidos?

Mes esam nusidėjėliai,
Tave ant kryžių kalame,
Bet pasakyk, ką mums daryt —
Nuimti nebegalime —
Ar šaukti Juozapą Arimatietį,
Saliomę, Magdaleną, Joną —
Ar taip jau ir palikt Tave
Po dangumi raudonu?

KRAUJO LAŠAS

Juos palietusi buvo malonė —
O, laimingi tarnai! —
Kraujas tryško iš perverso šono —
Nebuvau aš tenai.

Nebuvau ten — kiti tai aprašo. —
Nemačiau, o tikiu,
Jog užkris kada nors kraujo lašas
Ir ant mano akių.

Jis ant Lionino vakar užtiško,
Šiandien jau ant kitų, —
Jūs, kurie praregėjot, sugrįžkit —
Išgyvensim kartu

Praregėjimo džiaugsmą, patirtą
Švento kraujo dėka,
Ir išvelgsim į perversą širdį,
Nukryžiuotas rankas...

Mozaika. XII a. Kristus su apaštalais ižengia į Jeruzalę.

AKMENYS VERKIA

Jau tyla ir Alyvų sodely —
Miega erodai, Jėzų pasmerkę.
Ant Golgoton vingiuojančio kelio
Akmenys verkia.

Jau pilotai rankas nusiplovė,
Petrai Jo tris kartus išsigynė.
Kokia tai veidmaininga tikrovė —
Užsimerkit, žvaigždynai!

Ar ne Jo marių viesulai klauso,
Ar ne Jis tramdo vėlinius?
Kam reikėjo tą kūną šventiausią
Plakti, perverti delnus?

Kuo uždengsim akis,
Kai nužengs mūsų teisti
Ir tarp saulų žėrės prisikėlęs?
Ar nekeista, žmogau, ar nekeista,
Kad pravirko tiktai akmenėlis!

AGONIJA

Nebaigsim gerti vyno,
Maišyti su mira. —
Tokia ilga ta Viešpaties agonija:
Trys valandos — trys amžinybės —
Mirties nėra.

Gali sau šaukti: Trokštu —
Vis tiek jau niekas negirdės.
Sakys: Nuženk nuo kryžiaus — fariziejai,
Kareiviai — burtą mes dėl tunikos,
Ir Lionginas vėl su iešmu atjos
Sužeist širdies.

Trys valandos — trys amžinybės,
Išdžiūvusi nuo troškulio burna,
Sukultas alebastro indas kvėpalų,
Ir tūkstantis ant kryžiaus metų —

Viena diena.

Mūsų literatūros enciklopedija

Algimantas Antanas Naujokaitis

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas išleido vieną svarbiausių savo veikalų — *Lietuvių literatūros enciklopediją*. Tai pirmasis ir reikšmingas bandymas pateikti enciklopediškai susistemintas žinias apie mūsų literatūros visumą nuo jos užuomazgų iki dabartinių laikų. Rašytojų klube surengtose šios stambios, 564 puslapių, knygos suktuvėse vienas jos redaktorių, literatūros istorikas ir tekstologas Vytautas Vanagas pažymėjo, kad šis, daug kruopštumo, kantrybės ir žinių pareikalavęs, darbas užtruko kone dešimt metų. Iš tiesų, juk reikėjo apimti mūsų literatūros reikšminius, jos užuomazgas ne tik Lietuvoje, bet ir išeivijoje, žinias iš jos pradėdant nuo Mykolo Tvarausko, 1875 m. Pensilvanijos valstijoje išspausdinusio pirmuosius Amerikoje lietuviškus spausdinius. Pirmą kartą veikale enciklopediškai pristatoma ne tik egzodo, bet ir užsienio rašytojų kūryba, istorine atmintimi, tipais susijusi su Lietuva. Kaip pavyzdį čia galima paminėti enciklopedijoje apibūdintą vokiečių lingvistą V. Falkenhahn, nagrinėjusį *Lietuviškos Biblijos* vertėjo J. Bretkūno gyvenimą ir veiklą, ir vokiečių kalbą išvertusį lietu-

viškų pasakų. Enciklopedijoje lietuvių literatūros raida nušviečiama taip pat Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės kontekste, todėl šio leidinio objektais tapo ir lotyniški bei lenkiški tekstai, atspindintys to meto visuomenę, jos saviromę. Iš tiesų, kaip jau neskaitant Adomo Mickevičiaus, iš mūsų literatūros išmesti M. K. Serbievičių, lotyniškai parašiusių *Silviludis (Miškų žaidimai)*, kitą poeziją, kurioje gausu tuometinės Lietuvos realijų, gamtos vaizdų.

Didžiąją dalį *Lietuvių literatūros enciklopedijos* sudaro ir kitos mūsų literatūros bei tautosakos personalijos — t.y. literatūros kūrėjai, tyrinėtojai, aiškintojai, vertėjai ir kitas kalbas, o taip pat kitų literatūrų vertėjai ir lietuvių kalbą, pagaliau bibliografuoti (pvz., vilnietis Vladas Žukas).

Enciklopedijos redaktoriai pažymėjo, kad, ją sudarant ir atrenkant vardyną, vadovautasi istoriškai suvoktų literatūrinių verčių ir reikšmių kriterijais. Tad suprantama, kad tokiems rašytojams kaip V. Kudirkai, Vaižgantui, Maiironiui, V. Mykoliaičiui-Putinui ar Aistui skirta dvigubai ar dar daugiau vietos negu, pavyzdžiui, K. Binkui, P. Cvirkai, J. Avyžiui, M. Sluckiui.

Gana išsamiai nušviečiama B. Brazdžionio, K. Bradūno, K. Ostrausko, H. Radausko, M. Katiliškio, A. Nykos-Niliūno, K. Barėno, A. Barono, R. Šilbajorio, kitų išeivijos žymenių rašytojų bei kritikų gyvenimas ir kūryba.

Vis dėlto tiek man, tiek kitiems, artimiems humanitarinės kultūros dalykams, iš enciklopedijos gan įdomu sužinoti ir apie kitus mūsų literatūrai įdomius, bet menkiau pažįstamus, mokyklų ar studijų vadovėliuose neminimus autorius. Štai iš enciklopedijos sužinome, kad 1893 m. Vabalninke gimęs ir užaugęs kunigas Vincas Stonis (Kazimieras Žitkus) yra išleides ne tik sentimentalai gaudžiomis into-

nacijomis skambančių eilėraščių rinktinę, bet ir tai, kad jis yra plačiai pasklidusios dainos „Grazių dainelių daug girdeju“ žodžių autorius. Bevertant enciklopediją dėmesį atkreipė man mažiau žinomo išeivijos poeto Rimo Vėžio poezijos įvertinimas. Dr. V. Kubilius rašo, kad 1969 m. išleistas jo rinkinys *Raidės laiko griaučiuose* orientuotas į anglosaksiško avangardizmo absurdiškas situacijas, kad autoriaus poetinio mąstymo energija sutelkta į paradoksa, neretai išskysdama į silogistinius išprotavimus ir lengvo tono pašaipas. Bibliografinėje šio nedidelio, bet imlaus straipsnelio dalyje pridurta, kad apie R. Vėžį *Aiduose* buvo išspausdintas P. Visvydo straipsnis taikliu, įdomiu pavadinimu „Šamoningų nesamonių galerijoje“. Šiandieninėje mūsų poezijoje — tai šviežiena. Gal, sakau, šios enciklopedinės žinios paskatino suvairuoti *Šiaurės Atėnai* kovo pradžioje visą puslapi paskirti minėto R. Vėžio rinkinio eilėraščiui? Beje, palydimajame žodyje S. Geda priduria, jog tai, ką yra parašęs R. Vėžys, „man regis, turi išliekamos vertės“.

Taigi, enciklopedijoje ir tarp mažos apimties rašinių-straipsnelių galim užtikti daug netikėtų, įdomių žinių apie daugelį, plačiai visuomenei mažai žinomų ar net negirdėtų, literatūros, tautosakos darbininkų. Kad ir apie paprastą, eilinį mokytoją, 96-sius metus sulaukusių ir Vilniuje iki šiol tebegyvenantį Jurgį Dovydatį, per savo gyvenimą surinkusių 140,000 tautosakos kūrinių, o Lietuvių kalbos žodyno kartotekai užrašiusių 17,000 žodžių. Arba kad mūsų garsioji archeologė R. Rimantienė ir lietuvių kalbą išvertė tokias reikšmingas knygas kaip S. Lagerlof *Sakmės apie Gestą Berlingą*, H. Ibseno *Laukinę antį* ir *Smėklas*.

Pasak radaktorių, šioje enciklopedijoje padidintas dėmesys Atgimimo metais ir viešumai išėjusiai tremties ir rezistencijos literatūrai, jos poetams, prozininkams, memuaristams. Štai enciklopedijoje nesunkiai suradau įdomių duomenų apie Čikagoje leidiamo laikraščio *Lietuvių Balsas* konkurso laureatą R. Kaunietį, sudariusį tris *Aukštaitijos partizanų prisiminimų* knygas, kuriose teksto autoriaus V. Rakausko nuomone, išsaugotos individualios pasakotojų intonacijos, artimos liaudies sakytinio pasakojimo tradicijai.

Enciklopedijoje neapeita ir pramoginė, detektyvinė literatūra, tarp jų E. Malūkas, kurio kai kurie romanai susilaukė trečio ir ketvirto leidimo.

Enciklopedijos sutiktuvėse redaktoriaus V. Vanagos pripažino, kad buvo ypač labai sunku surinkti vertėjus, žinoma, ir lietuvių kalbą vertusius rimtąją literatūrą. Pristatytų vertėjų gausumas rodo, kad sudarytojai įveikė ir šį nelengvą uždavinį. Antai atrasdau (netgi New York!) iki šiol mūsų kone nežinotą, sąvaduose nemintą lietuvių poezijos vertėjas į anglų kalbą ir jos garsintojas Amerikoje Vyt. Bakaitis. 1944 m. kartu su

Mažosios Lietuvos garsiuoju spaudos darbuotoju Martynu Jankumi pasitraukęs į Vakarų ir apsigyvenęs JAV jis netik pats angliškai rašo eilėraščius, bet ir į anglų kalbą išvertė A. Mickevičiaus *Krymo sonetus*, J. Meko *Semeniškių idiles*, *Reminiscencijas*, J. Kelerio, T. Venclovos, kitų mūsų poetų kūrinius. Netrukus Vilniuje išeis V. Bakaitio sudaryta stambi dvikalbė (lietuvių ir anglų kalbomis) lietuvių lyrikos antologija, kurios žymia dalį užims ir mūsų egzodo poetai.

Viena aktyviausių enciklopedijos autorių, kritikė J. Sprindytė, pripažino, kad buvo nelengva į mažą straipsnį enciklopedijoje suglausti sintetines rašytojų charakteristikas, jų kūrybos ir jos raidos savitumus. Redaktorius dr. V. Kubilius pažymėjo, kad J. Sprindytei bene geriausiai pavyko tai padaryti. Štai kaip, be kita ko, ji apibūdina vieną iškiliausių dabarties prozininkų R. Granauską: „...pulkus ir šamoningas stilistas, jam nesvetima „ars poetica“, išraiškos tobulumo siekis. Tekstas prisodrintas tropų, pasakotojo raiškiai būdingas oracinis tonas, o personažų — natūrali kalbėsena“.

Apžvelgdami rašytojus, vertėjus, kritikus, personalijų autoriai stengiasi būti objektyvūs, nevengia ir kritinio kūrinių, netgi biografinių bruožų įvertinimo. Apžvelgdamas literatūros kritiko ir poeto B. Pranskaus kūrybą, literatūros tyrinėtojas B. Prėskienis pažymi, kad jis rėmėsi marksistine meno teorija, neišvengė sociologizavimo. Apibūdindamas J. Gliaudos kūrybą, kritikas V. Šiukščius, be kita ko, rašo: „Estetiniu požiūriu didesnė dalis J. Gliaudos kūrybos lieka apgus vidutinio niškumo ribos dėl tezinio pobūdžio, nuvalkiotų siužetų ir prastos kalbos“. O viena enciklopedijos autorių L. Arnatkevičiūtė, palankiai įvertinusi K. Kubilinsko poeziją vaikams, nevengia pažymėti ir jo gyvenimo juodų dėmių: „1947 m. sovietinio saugumo pasisąstas dirbti į Lynezerio pradinę mokyklą Džukijoje ir infiltruotais ir partizanų būri, atliko provokatoriaus ir išdaviko vaidmenį, nušovė partizaną poetą B. Labėną“.

Be personalijų enciklopedija taip pat pateikia lietuvių literatūrai bei tautosakai būdingas raškos formas nusakančius teorinius terminus: žanrus, stiliaus kategorijas, eilavimo būdus. Rasime romano, novelės, lyrikos, dainos giesmės, epigramos, epitafijos, net literatūros teorijos, kritikos, kitus apibūdinimus. Pavyzdžiui paėmęs Maironio eilėraščio „Užtrauksime naują giesmę“ strofą ir mūsų liaudies dainą, žinomas literatūros teoretikas J. Girdzius apibūdina jampą, silabinę eilėdarą, o taip pat kitus eilavimo būdus bei stiliaus kategorijas.

Gausu duomenų apie mūsų literatūros sroves, sambūrius bei organizacijas. Greta Lietuvos Rašytojų sąjungos, gan išsamiai apibūdinama nuo 1932 m. iki šios dienos veikianti Lietuvos Rašytojų draugija,

Nukelta į 2 psl.

Lietuvių
literatūros
enciklopedija

Mūsų literatūros enciklopedija

Atkelta iš 1 psl.

istoriniu pjūviu nušviečiama jos veikla, atkūrimas išseivijoje. Išvardinami visi šios draugijos valdybos pirmininkai iki 1998 m. išrinktos S. Petersonienės.

Literatūros tyrinėtoja D. Striogaite apžvelgia avangardizmą. Ji pažymi, kad egzodo literatūroje orientavimasis į avangardizmo tradicijas ryškūs A. Škėmos poezijoje, L. Švedo, A. Mackaus, L. Lėto, J. Meko poezijoje, K. Ostrausko ir A. Landsbergio dramaturgijoje. Sovietmečiu Lietuvos mene avangardizmo tradicijos nebuvo pageidaujamos, tačiau jos labiausiai pasireiškė gaivaiškoje V. P. Bložės, S. Gedos, G. Patacko poezijoje.

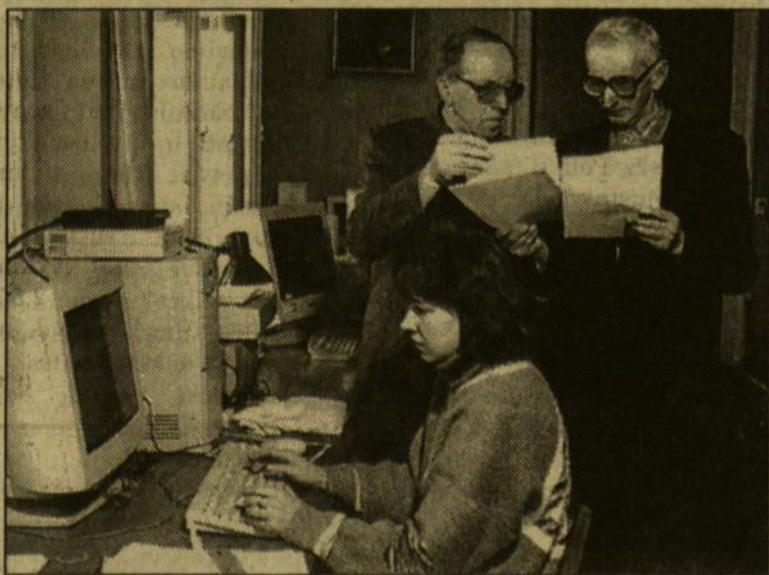
Stebėtinai *Lietuvių literatūros enciklopedijos* rengėjų darbštumas ir nuovoka su renkanti ir apibendrinanti tiek Lietuvoje, tiek išseivijoje leistus ir leidžiamus leidinius, literatūrai dėmesingą spaudą. Jau nežiūrint į *Metmenis*, *Aidus*, kitus išseivijoje pagarsėjusius literatūrinius žurnalus, neapeiti ir jau primiršti, daugeliui turbūt nežinomi Vokietijoje, DP stovyklose leisti leidiniai. Antai rašoma apie 1945-48 m. Kempeno pabėgėlių stovykloje rotatoriūmi spausdintą neperiodinį publicistikos ir literatūros žurnalą *Alguvos baras*, redaguotą A. Šešplaukio-Tyruolio. Literatūros tyrinėtojas R. Karmalavičius gana išsamiai rašo apie 1952-1959 m. leistus ir K. Bradūno administruotus *Literatūros lankus*. Tas pat autorius pristato taip pat penkių vienos generacijos poetų 1951 m. Los Angeles išleistą antologiją *Žemė*. Žemininkai prisidėjo prie indeterministinės

estetikos įtvirtinimo lietuvių poezijoje, pasiūlė mūsų literatūrai naują meninį diskursą, grindžiamą ironišku vakariečio stoicizmu ir dramatiška įtampa ties pralaimėjimo riba, — rašo R. Karmalavičius.

Enciklopedijoje rasime duomenis apie tiek Lietuvoje, tiek išseivijoje veikusias ir tebeveikiančias leidyklas, leidžiančias literatūros kūrinius. Gan išsamiai apžvelgiamos Lietuvos tautų — lenkų, žydų, karaimų, rusų, vokiečių literatūros.

Sunku išvardinti visą, enciklopedijoje nušviestą, mūsų literatūros bruožų ir reiškinių margumą. Neapeiti, nepamiršti net literatūriniai konkursai. Pasirodo, dar spaudos draudimo laikais V. Kudirkos *Varpas* paskelbė „originalios komedijos ir dramos“ konkursą, kuriam buvo pateikta ir Keturakio *Amerika* *partijė*. Be kitų, minimas ir užsienio lietuvių dienraščio *Draugas* skelbtas romano konkursas, išvardinami A. Landsbergis, A. Baronas, Alė Rūta, B. Pukelevičiūtė, K. Almenas, J. Kraliauskauskas, kiti šio konkurso laureatai.

Enciklopedijos sutiktuose jos rengėjai pabrėžė, kad tai daugelio literatūros ir tautosakos žinovų darbas, kad prisikačiuojama per 130 autorių. Gaila, kad tarp jų maža išseivijos atstovų — produktyvumu pasireiškė tik A. T. Antanaitis. Rašant ir redaguojant jų straipsnius, laikytasi vienodo fotografijos duomenų ir bibliografinių aprašų pateikimo, vienos vardų rašybos ir santrumpų sistemos, paisyta, kad straipsnių dydžiai atitiktų juose aprašomų objektų

Lietuvių literatūros ir tautosakos institute rengiama enciklopedijos internetinė versija. Prie pulto — instituto Leidybos centro makuotoja V. Daškuvienė, su rengiamais puslapiais — redaktoriai V. Kubilius (kairėje) ir V. Vanagas.

Algimanto Žižiūno nuotrauka.

Lietuvių literatūros enciklopedijos rengėjai ir redaktoriai. I eil. iš kairės: literatūros tyrinėtoja J. Sprindytė, enciklopedijos redaktorius, literatūros istorikas, tekstologas V. Vanagas; stovi: enciklopedijos rengimo koordinatorių, Lietuvių literatūros leidybos centro dir. G. Vaškėlis, redaktorių, tekstologas V. Rakauskas, enciklopedijos redaktorių, literatūros tyrinėtojas V. Kubilius ir literatūros tyr. A. Kaleda.

Lietuvių išseivijos instituto pastatas Kaune, Daukanto g. 25.

Atidarytas išseivijos institutas

Prieš metus Kaune įsteigtas Lietuvių išseivijos institutas kovo 9 d. įsikūrė miesto savivaldybės suteiktame pastate, esančiame greta Vytauto Didžiojo universiteto, Daukanto gatvėje 25. Šis triaukštis namas turėtų būti žinomas vyresniajai išseivijos kartai — pirmosios nepriklausomybės laikais čia buvo Lietuvos Užsienio reikalų ministerija.

Į Lietuvos išseivijos instituto atidarymą atvyko prezidentas,

reikšmės ir vertės. Rašytojų gimimo ir mirties vietos enciklopedijoje duodamos pagal dabartinį Lietuvos administracinį suskirstymą, taip pat laikomasi Mažosios Lietuvos vietovių istorinių, lietuviškų jų pavadinimų. Rašytojų gimimo ir mirties datos, metrikais užfiksuotos Lietuvoje 1800-1915 m. veikusių senuoju kalendoriumi, pervedamos į naują kalendorių. Lotyniško alfabeto svetimos pavardės ir vietų pavadinimai, bei tradiciškai vartojamų sulietuvintųjų, rašomi autentiškai, o senosios raštijos ir iki aušrinio 19 a. leidinių antraštės sudarbartintos.

Išleidžiama taip pat *Lietuvių literatūros enciklopedijos* internetinė forma. Internetinėje terpėje enciklopedija bus papildoma naujais duomenimis, ištaisomis praspūdė netikslumai ir klaidos. Rengėjai sakė, kad pastabos labai praverstų rengiant internetinę enciklopedijos versiją, pildant ir tikslinant jos vardyną, fotografiją ir bibliografiją, rašytojų kūrybos bei kūrinių charakteristikas. Pastabas ir pasiūlymus galima siųsti Lietuvių literatūros ir tautosakos institutui (Antakalnio 6, 2255 Vilnius) arba elektroniniu paštu (enc@lti.lt).

šio instituto globėjų tarybos garbės pirmininkas V. Adamkus, PLB valdybos atstovas G. Žemkalnis, Kauno meras E. Tamašauskas, Vytauto Didžiojo universiteto rektorius V. Kaminskas, vyskupas R. Norvila, profesorai A. Avizienis, B. Vaškėlis, daug kitų svečių. Mačiau nemažai išseivijos atstovų, tarp jų R. Kviklytę-Kulikauskienę, V. Štromienę, kurių artimųjų archyvai, atgabenti iš užjūrio, jau patalpinti šiame instituto pastate.

Atidarymo iškilmėse kalbėjęs, prezidentas V. Adamkus pasidžiaugė, kad lietuvių išseivijos sukaupė dvasiniai lobiai grįžta atgal į Lietuvą ir jais galės naudotis ateinančios kartos. Kauno meras E. Tamašauskas, priminęs, kad šis pastatas — tai savivaldybės dovana išseivijos palikimo tyrinėtojams, pasakė, jog simboliška, kad ši svarbi kultūrinė įstaiga įsikūrė Kaune — čia, laikinojoje sostinėje, gyveno, mokėsi, studijavo nemaža dalis užsienyje atsidūrusių mūsų tautiečių. Dabar institutas užima tik pirmąjį pastato aukštą. Meras pažadėjo, kad nereikės laukti nė trejų metų, kol ši įstaiga galės naudotis visais trimis aukštais.

Išseivijos instituto direktorius prof. E. Aleksandravičius pažymėjo, kad pagrindą įkurti šį institutą padėjo prieš 5 metus Vytauto Didžiojo universitete įsteigtas Išseivijos studijų centras. Šio centro ir instituto įkūrimo idėja priklauso žymiam išseivijos veikėjui, žurnalui, kolekcininkui B. Kvikliui, o taip pat sociologui ir kulturologui prof. V. Kavoliui, literatūros tyrinėtojui ir teatrologui prof. B. Vaškeliui. Pasak direktoriaus E. Aleksandravičiaus, savo veiklą pradėjęs, institutas atliks išseivijos organizacijų ir atskirų asmenų kultūrinio, mokslinio ir politinio palikimo kaupimo, tyrimo, išsaugojimo ir eksponavimo funkcijas. Jau sudaryta šio instituto struktūra, jo padaliniai. Tai Išseivijos studijų centras, Broniaus Kviklio biblioteka — kolekcija, politologo ir kultūrininko Aleksandro Štomo politikos mokslų archyvas bei jo bibliotekoskaitytkla, diplomatai Loozraičių muziejus ir emigracijos muziejus.

Kai kurios struktūros ar padaliniai jau veikia. Su įdomumu apžiūrėjau naujajame institute pastate gražiai su tvarkyta B. Kviklio biblioteką, JAV jau surinktą nuotraukų, paveikslų, liuanistinių dokumentų kolekciją-archyvą. Lentynose — tvarkingai surikiuotos B. Kviklio bibliotekos knygos. Pasak bibliotekininkės N. Bulotaitės, prisikačiuojama

apie 9,000 B. Kviklio dovanotų ir čia saugomų knygų, tarp kurių yra daug ypač vertingų, retų ir brangių leidinių. Tarp jų mano dėmesį atkreipė 1744 m. išleisto trečiojo *Lietuvos statuto* originalas. Tai bene seniausia ir brangiausia B. Kviklio bibliotekos knyga. Vysk. R. Norvila atkreipė mano dėmesį į senųjų lietuviškų maldaknygių kolekciją. Štai vyskupo M. Valančiaus leistos ir 1859 m. išspausdintos *Žemaičių kantičios*, dramblio kaulo inkrustacijos mis papuoštu viršeliu 1863 m. laidos maldaknygė *Aukso Altorius*. Kur čia išsikačiuosiu visus B. Kviklio surinktus ir išsaugotus, vertingus leidinius! Beje, šio žymaus kolekcininko dukra R. Kviklytė-Kulikauskienė atidarymo iškilmėse išreiškė padėką, kad naujasis institutas taip gražiai priglaudė šį jos tėvo turtą.

Atskiros, kruopščiai sutvarkytos patalpos skirtos A. Štomo bibliotekai ir politikos mokslų archyvai. Atkreipiau dėmesį į „šaltojo karo“ dešimtmečiais jo sukaupytą disidentinę literatūrą, išleistą ne tik Lietuvoje, bet ir Lenkijoje, Rusijoje, tuometinėje Rytų Vokietijoje. Instituto direktorius prof. E. Aleksandravičius prasiarė, kad ši A. Štomo biblioteka, įvairiose šalyse išleisti leidiniai, politikos bei teisės mokslų archyvas ko gero sudarys galimybes sukurti lyginamosios disidentologijos projektą. Beje, Išseivijos studijų centro vadovė dr. D. Kuizininė atkreipė dėmesį, kad institutas, bendradarbiaudamas su Lietuvos Gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centru, jau turi kitą panašų projektą apie išseivijos organizacijų įtaką antisovietiniam pasipriešinimui Lietuvoje. Jau atlikti tyrimai apie lietuvių išseivijos organizacijų svarbų vaidmenį Lietuvos laisvės byloje.

Instituto padalinys — Išseivijos studijų centras — kaupia, tvarko ir saugo ne tik išseivijos veikėjų bei organizacijų liuanistinius-istorinius archyvus, bet ir informaciją apie kituose lietuvių išseivijos problematikos tyrimo centruose, rankraštyuose ir kolekcijose sukaupytą medžiagą. Tai padarius, užsimota sudaryti viešą ir išsamų katalogą. Šia-

me darbe institutas tikisi pasaulio lietuvių centrų, kitokių organizacijų ir asmenų paramos — informacijos apie jų surinktą medžiagą.

Kol kas pagrindiniai tyrimai, susiję su pokario išseivija, ypač Vokietijos DP stovyklų laikotarpiu. Ateityje numatoma praplėsti tyrimų apimtį, didesni dėmesį skirti senajai lietuvių emigracijai, taip pat naujai emigracijos bangai.

Mes ne tik kaupiame, bet ir tyrinėjame sukaupytą medžiagą, — sakė Išseivijos studijų centro vadovė dr. D. Kuizininė, — stengiamės sutvarkytą, ištyrinėtą medžiagą kuo greičiau išleisti į mokslinę apyvartą. Archyvais ir mūsų tyrimais daugiausiai dėmesio susilaukiamie iš Kultūros istorikų, literaturologų, knygotyros specialistų. Praverčia ir Vytauto Didžiojo universiteto istorijos specialybės studentams, kuriems dėstomas lietuvių emigracijos istorijos kursas.

Dr. D. Kuizininė pridūrė, kad jų sukaupiti ir tyrinėti archyvai, bibliotekos taip pat naudojamos rašant disertacijas, bakalauro ir magistro darbus. Tokiu būdu dažnai dar niekur neskelbta medžiaga puikiai pasitarnauja formuojant platesnį ir išsamesnį kurio nors laikotarpio išseivijos veiklos vaizdą.

Beje, ir patys instituto moksliniai bendradarbiai išseivijos temomis rengia mokslinius darbus. Pati D. Kuizininė pernai apgynė daktarinę disertaciją apie išseivijos literatūrinę veiklą Vokietijos DP stovyklose, o neseniai istorikė D. Dapkutė — apie literatūrinės išseivijos organizacijos, tarp jų apie Lietuvos Rašytojų draugijos atkūrimą ir jos tolimesnę veiklą. Beje, instituto direktorius E. Aleksandravičius, kalbėdamas atidarymo iškilmėse, pareiškė įsitikinimą, kad per porą artimiausių metų institute bus apgintos penkios, o gal ir šešios daktarinės disertacijos išseivijos temomis.

Dar kitas instituto Išseivijos moksliniai bendradarbiai išseivijos temomis rengia mokslinius darbus. Pati D. Kuizininė pernai apgynė daktarinę disertaciją apie išseivijos literatūrinę veiklą Vokietijos DP stovyklose, o neseniai istorikė D. Dapkutė — apie literatūrinės išseivijos organizacijos, tarp jų apie Lietuvos Rašytojų draugijos atkūrimą ir jos tolimesnę veiklą. Beje, instituto direktorius E. Aleksandravičius, kalbėdamas atidarymo iškilmėse, pareiškė įsitikinimą, kad per porą artimiausių metų institute bus apgintos penkios, o gal ir šešios daktarinės disertacijos išseivijos temomis.

Dar kitas instituto Išseivijos

studijų centro veiklos baras — tęstinio leidinio *Egzodo archyvai* leidyba. Čia skelbiama svarbiausia ir įdomiausia išseivijos istorinė medžiaga. Užpėnai išėjo D. Dapkutės parengtas pirmasis šio leidinio tomas *Antano Smetonos korespondencija 1940-1944 m.* Netrukus bus išleistas antrasis *Egzodo archyvo* tomas, skirtas išseivijos literatūriniam gyvenimui 1945-1949 m. Vokietijos DP stovyklose. Prof. B. Vaškėlis spaudai jau rengia kitą šios serijos leidinį *Lietuviškasis teatras Vokietijos DP stovyklose*.

Pridursiu, kad tarp kitų instituto projektų paminėtina ir instituto mokslinio bendradarbio L. Salduko kartu su PLB valdyba ruošiamą knygą apie Pasaulio Lietuvių Bendruomenės istoriją.

Instituto veiklos rėmus praplės kitas sumanymas — parengti Išseivijos muziejaus ekspoziciją. Dr. D. Kuizininės nuomone, tokio muziejaus poreikis Lietuvoje seniai subrendęs, jis padės visuomenei, ypač jaunimui, suvokti save platesniame pasaulio akiraityje, mūsų tautiečių bendruomenių gyvenimą ir veiklą įvairiose šalyse ir žemynuose. Beje, tokio muziejaus užuomazgų jau mačiau instituto atidarymo dieną: atskiros patalpos skirtos senosios ir antrosios bangos lietuvių išseivijos gyvenimo ir veiklos įdomioms, retoms nuotraukoms, paveikslams, kitokiems eksponatams. Tarp Čikagos ir Vilniaus kursojantis santarietis-kultūrininkas V. Vepštas mano dėmesį atkreipė į seną, dar senosios emigracijos laikais, pavaižduotą Tabor Farmą, kurioje vėliau vykdavo Santaros Šviesos federacijos suvažiavimai.

Instituto direktorius prof. E. Aleksandravičius paaiškino, kad Lietuvos kultūros visuotėje šis institutas turi galimybę išsiskirti kaip nauja, kita, jau seniau veikiančių institucijų veiklos nekartojanti, nedubliuojanti įstaiga.

Algimantas A. Naujokaitis

Brangus mokytojo palikimas

Juozas Masilionis.

Yra žmonių, kurie savo profesijoje pasiekia didelių aukštumų. Apie juos kalbėdami, pridėdam pažymini — „iš pašaukimo“. Kalbant apie Juozą Masilionį, kitaip pasakyti ir nebūtų galima, nes jis buvo Mokytojas iš pašaukimo.

Paprastai didelės širdies, didelių darbų ir pasišventimo žmonės yra kuklus, tylūs — pilkosios bitelės. Jų didumą suprantam ragaudami jų darbo vaisius, dažniausiai jau jiems patiems į Amžinybę iškeliavus.

Nelauktai ir netikėtai praradę šį ypatingą asmenį, išseivijos lietuviai, ypač čikagiečiai liuanistinių mokyklų mokytojai bei mokiniai, greit jo pasiges. Galbut viena pa-

guoda, kad afa Masilionis paliko mums visiems didelį lobį: neužkastą, nepasleptą, bet tvarkingai surinktą mašinraščio tomuose. Šis palikimas — didelė ir turtinga kraicio skrynia liuanistikai bei pedagogikai.

Pranė Masilionienė, ištikima ne tik velionio gyvenimo draugė bet ir jo liuanistinių pedagoginių darbų rėmėja, yra pasiryžusi išleisti afa Juozo darbų knygą. Dr. J. Račkausko rūpesčiu, jau paskiestas redaktorius iš Lietuvos. Knygą planuojama sudaryti iš J. Masilionio pedagoginių-liuanistinių straipsnių apie Čikagos bei kitas liuanistines mokyklas ir iš ypač gausios mokytojų studijų savaičių (Dainavoje) medžiagos.

Mokytojų studijų savaitės, galima sakyti, buvo afa Juozo dvasios kodikliai. Vien tik jų programų ir aprašymų — tvarkingai surinkti, sunumeruoti — 38 stori aplankai.

Tos studijų savaitės vyksta nuo 1967 m. Iš jų net 13 buvo suorganizuota J. Masilionio; jose dalyvaudavo maždaug po 30 mokytojų ir būdavo skaitoma po tiek pat paskaitų.

Per ilgą metų eilę, mokyto. J. Masilionio kviečiami kaip paskaitininkai mokytojų savaitės yra dalyvavę mūsų kalbininkai, pedagogai, liuanistai,

Nukelta į 3 psl.

Po koncerto Jaunimo centre, Čikagoje, kovo 25 d. Iš kairės: JAV LB tarybos pirm. Regina Narušienė, solistai — Gintarė Skėrytė ir Vytautas Juozapaitis, pianistė Melita Kuprienė, Čikagos Lietuvių operos pirm. ir sol. Vaclovas Momkus, žymusis tenoras, finansininkas Stasys Baras. Indrė Tijūnėlienė nuotr.

Pavasarinė atgaiva

„Aš papuošiu žirgo galvą pavižiom, apkaišysiu kamanėles žaliom rūtom...“ gražiai, jausmingai, o kartu ir iškilingai, dainavo Vytautas Juozapaitis mum mielą „Ūdrio dainą“ iš operos „Pilėnai“, lyg tik jam Klovos parašyta, o mes plojom, šaukėm valio, užėm lyg kokia tūkstantinė minia, kovo 25-tos popietę susigrūdusi į Čikagos Jaunimo centro koncertų salę. O iš tikrųjų — skaičiau vienaip, paskui kitaip — tik vos porą šimtų klausytojų tegalėjau „prisunkti“. Kas mums pasidare?

Vytautas Juozapaitis — mums pažįstamas, girdėtas, ne kartą čia mus žavėjęs Lietuvos operos pirmaeilis solistas. Šalia jo, gal mažiau žinoma, tačiau intriguojanti, Gintarė Skėrytė, palyda — čia irgi jau grojusi garsi pianistė-virtuozė Melita Kuprienė. Šitoks šaunus trejetukas tik poros šimtų Čikagos lietuvių tevertas? Renginių per daug, o mūsų per mažai, teigė uolus koncertų lankytojas iš Cicero. Nedaug matau ir lemontiškių. Iš ryto ten A.P.P.L.E. kalbėjo apie jų pastangas Lietuvą šviesti — visų pripažįstamas labai vertingas darbas — o po pietų PLB valdyba valdovų rūmus statė, ir visi norėjo žinoti, kas čia už ir kas prieš, aiškino dainą mylinti šio lietuvių teltinio gyventoja, tokiems renginiams irgi pristigusi lietuvių. Kur tie naujieji iš Lietuvos, kurių čia „žinovai“ net iki 50,000 priskaičiuoja? — kažkas, į mūsų pokalbį įsiterpęs, klausia. Juk čia ne mūsų — vietinių — bet pasaulinio garso menininkų koncertas. Taigi, linguoja galvą vyriausia jo rengėja, JAV LB Kultūros tarybos pirmininkė Marija Remienė. Toks tik vieną kartą per metus tebūna, priduria dar, *Drauge* vos ne kasdien pranešimais apie koncertą skelbusi kultūrininkė. Tiesa, dėl to skūstis negalim, pranešimų tikrai pakako. Juose labai įtikinamai buvo rašoma apie šaunius trijų koncertus Baltimorėje, St. Peterburge (kur klausytojai buvo ypatingai sužavėti), Los Angeles, ypač apie besidžiaugiančius, tokius menininkus retai išgirstančius, Seattle lietuvių, kurie nenorėjo leisti jiems nuo scenos nultipti. Bet, atrodo, tai nedaug padėjo.

O koncertas buvo ypatingai geras. Ne vien tik graži dainavimu — apie solistų balsines bei muzikines „plonybes“ palieku specialistams kalbėti, — bet ir nuo pirmo išėjimo su klausytojais užmegztu bendravimu, nuoširdžia šiluma, iš karto juos nuteikiant „už save“. Nebuvo scenoje tokio pajėgumo menininkams dažnokai būdingo patosiško išdidumo arba profesinės pagarbos reikalaujančios rimties. Prieš mus stovėjo skoningai pasipuošę, malonūs žmonės, su mumis kalbėjo, juokavo, aiškino, ką ir kaip dainuos, „nežinodami“ nė kas iš to išeis. Toks nevaržytas, paprastas elgesys irgi daug žavesio pridėjo prie koncerto atlikėjų — klausytojų draugiškos nuotaikos, kuri vėliau tęsėsi, Jaunimo centro kavinėje bendraujant.

JAV LB Kultūros tarybos pirmininkė Marija Remienė.

Vykusiai sudaryta koncerto programa puikiai pataikė į jau vyresnės auditorijos ausis, o dar labiau — į širdis. Jausmingai padainuotos, vadinkim — „klasikinės“, lietuvių liaudies dainos, kaitaliojamos su moderniau komponuotomis „šiuolaikinėmis“, nuotaikingai pervedė klausytojus per pirmąją dalį. O jau nuo kedžių kelė antroje dalyje atlikti pasaulinių garsenybių koncertiniai bei operiniai kūriniai, tarp jų — ir mūsų šios publikos mėgstamiausi soprano — baritono duetai. Vos stogo ne kasdien pranešimais apie koncertą skelbusi kultūrininkė. Tiesa, dėl to skūstis negalim, pranešimų tikrai pakako. Juose labai įtikinamai buvo rašoma apie šaunius trijų koncertus Baltimorėje, St. Peterburge (kur klausytojai buvo ypatingai sužavėti), Los Angeles, ypač apie besidžiaugiančius, tokius menininkus retai išgirstančius, Seattle lietuvių, kurie nenorėjo leisti jiems nuo scenos nultipti. Bet, atrodo, tai nedaug padėjo.

O koncertas buvo ypatingai geras. Ne vien tik graži dainavimu — apie solistų balsines bei muzikines „plonybes“ palieku specialistams kalbėti, — bet ir nuo pirmo išėjimo su klausytojais užmegztu bendra-

vimu, nuoširdžia šiluma, iš karto juos nuteikiant „už save“. Nebuvo scenoje tokio pajėgumo menininkams dažnokai būdingo patosiško išdidumo arba profesinės pagarbos reikalaujančios rimties. Prieš mus stovėjo skoningai pasipuošę, malonūs žmonės, su mumis kalbėjo, juokavo, aiškino, ką ir kaip dainuos, „nežinodami“ nė kas iš to išeis. Toks nevaržytas, paprastas elgesys irgi daug žavesio pridėjo prie koncerto atlikėjų — klausytojų draugiškos nuotaikos, kuri vėliau tęsėsi, Jaunimo centro kavinėje bendraujant.

Koncertą palydėjom atsistojimu ir ilgais plojimais, taip atiduodami menininkams užsitarnautą pagarbą, padėką, net nesukdami galvos, kiek prakaito išliejo koncerto rengėja JAV LB Kultūros taryba, ypač pirm. Marija Remienė, pateikdama mums tokio grožio deimaniuką. Solistams plojom, gyrėm, dėkojom. Vertai. Bet kas už tai jo rengėjams? Tiesa, gražus JAV LB tarybos pirmininkės Reginos Narušienės susipratimas keiliais prasmingais žodžiais ir puokšte gelių pasveikinti, kaip tik tą dieną gimtadienį šventiančią, Mariją Remienę, bet ar to ir užtenka? Ar tikrai daug kas iš mūsų suvokia, koks sunkus darbas tokius koncertus suorganizuoti — susitarti su menininkais iš Lietuvos, juos atsigabenti, su LB apylinkėmis suderinti koncertų kalendorių, išspėsti lėšų, dėl kurių apylinkės kartais visiškai nesuka galvų, vietinių kelių, apgyvendinimo ir kitus klausimus, Melsti Lietuvių fondą malonės, kad paremtų lėšomis. Artiau su šiuo darbu susipažinusieji, jaučia, kad dažnai į JAV LB Kultūros tarybos darbus jų vaisiais besinaudojantieji per mažai kreipia dėmesio, per mažai padeda. Tai dar kartą primena ir penkių šių menininkų koncertų Amerikoje atvejis. Tad nors šiomis keliomis eilutėmis, kaip paprastas koncerto klausytojas, savo ir, manau, kitų tokių pat klausytojų, vardu sakau dėkui JAV LB Kultūros tarybai, ypač jos pirmininkei, už puikią menų dovaną Amerikos lietuviams pavasario sutiktųjų proga. Už pirmąsias pražyduusias gėles.

Bronius Nainys

Vilniaus šiuolaikinio meno centras lankytojus pakvietė į neįprastą parodą, pavadintą „NATO sienos“. Ta paroda neatsitiktinė. Mat gegužės pabaigoje Vilniuje vyks NATO Parlamentinės asamblėjos pavasario sesija, ir užsienio ekspertai iš kelių šulomų pastatų posėdžio vietai pasirinko, daug erdvės turintį, senamiestyje esantį, šiuolaikinio meno centrą, o Lietuvos dailininkai pasiūvė jo sienas papuošti, praturtinti ir įprasminti šiuolaikinio meno kūrinių. Taigi, apie 600 politikų, NATO parlamentarų, iš daugiau negu 30 valstybių bene pirmą kartą posėdžiaus tarp meno kūrinių. Parodos globėjai, kuratoriai — šiuolaikinio meno centro direktorius K. Kuizinas ir dailininkas E. Stankevičius — dalyvauti šioje parodoje pakvietė 19 lietuvių dailininkų. Jiems buvo pasiūlyta sukurti specialius kūrinius visoms salių sienoms. Pasak parodos „NATO sienos“ kuratorių, pageidauta, kad dailininkų darbai atitiktų Parlamentinės asamblėjos siekiams, kad tiek paprastiems lankytojams, tiek NATO parlamentarams, jie padėtų susimąstyti, ką reiškia taika ir pastovumas eliniam Lietuvos gyventojui, ir ar savo idėjomis, savo kūrinių menininkai gali įtakoti politikų sprendimams bei jų požiūriams į visuomenės ateitį. Pagaliau prasmingas ir parodos pavadinimas — „NATO sienos“. Sieną — ar tai vien ekonominio, socialinio, politinio, kultūrinio psichologinio saugumo, ar ir atsiribojimo bei atskirtumo prielaida?

Apžiūrėjus būsimų posėdžių salių sienas puošiančius dailininkų tapybos, grafikos, skulptūros, instaliacijos ir kitus darbus, pajunti, kad jie sukuria taikos, bendradarbiavimo, geranoriškumo, valstybių apsaugojimo nuo agresorių idėjas, o kai kurie primena nelėmtą karo grėsmę.

Išspūdingas, tarsi visus čia posėdžiausiančius NATO parlamentarūs maloniai apglėbiantis, jaunų dailininkų P. Jurksaitytės ir M. Puskunigio šviesiomis, jaukiomis spalvomis nutapytas freskos „Kupolas“, užimantis kone visą vienos patalpos sieną, kur posėdžiaus parlamentas. Tai vienas didžiausių, kada nors šiuolaikinio meno centre buvusių, meno kūrinių — freska. Kitoje sienoje — vėlgį taika ir ramybę dvelkiantis Lietuvos laukų peizažas „Atskrend sakalėlis“, nutapytas V. Paukštės. Plačioje, žalioje pievoje, prie ramiai tekancio upelio, tame palaimingame gamtos prieglobstyje, ilsisi jauna pora. Tiesa, žydrame danguje, tarp baltų debesėlių, tolumoje matyti lyg ir lėktuvo skrydžio pėdsakas. Nerimas apima pa-

Dailininkai kuria NATO sienas

Parodos „NATO sienos“ kuratoriai K. Kuizinas (kairėje) ir E. Stankevičius prie V. Paukštės paveiklo „Atskrend sakalėlis“.

galvojus: gal tai praskrista priešiško karo lėktuvo?

O štai kito jauno dailininko-modernisto E. Janso videoinstaliacija „Namai“, vaizduojanti korį, darbštuolių bičių šeimą. Taikai, gerumui, nelaimingųjų globali nuteikia M. T. Rozanskaitės kūriny, spalvomis ir linijomis primenantis mums visiems žinomas Motinos Teresės galvos apdangalą.

Ant kitos sienos kabo žinomo skulptoriaus M. Navako skulptūra „Peilis“.

Siuo savo darbu noriu priminti, kad tą aštrų peilį galima naudoti ginklui, smurtui, bet aš norėčiau, kad jis būtų naudojamas duonai riekti, — paaiškino skulptorius.

Būsimųjų NATO Parlamento posėdžių sienas puošia taip pat darbai karinėmis temomis. Štai L. Jablonskio piešiniai vaizduoja vyrus lakūnų striukėmis, atributais, būdingais Vietnamo karo laikams. Tačiau šių kūrinių įvaizdžiai nėra agresyvūs. Priešingai — kai kurie šio ir kitų dailininkų karinės tematikos darbai net dvelkia savita poezija.

Kitokia žinomo tapytojo J. Gasiūno drobė „Miręs pavaišklas“. Niūriais, tamsiais potėpiais tarsi perfrazuojama iš sovietinių laikų žinoma propagandinė nuotrauka, kai sugriautų namų fone raitam rusų okupantų karininkui vieniša mergina įteikia gelių puokštę. Tiek paveiklo pavadinimas, tiek potėpiai sakyte sako, kokia melaginga buvo bolševikinė propaganda ir kokia pragaištinga, baisi būtų kita panaši okupacija.

Užtat maloniai nuteikia, gerą, pasiturinio gyvenimo ilgesį sukelia, netikėtas — nerėgėtas dailininkų grupės SN darbas — jų sukurta kvėpalų siena. Nosies lygyje viena „NATO siena“ nupurkšta

brangiais vyriškais kvėpalais „Davidoff Goot-Life“. Anot žurnalistės R. Mikšionienės, tai iš tiesų sukelia ne tik gero gyvenimo, bet ir tikro vyriškumo, prabangaus vyriškumo, o kartu ir saugumo, ilgesį. Kas galėtų teigti, kad tai svarbu vien tik Lietuvai?

Parodos atidaryme dalyvavęs ir kalbėjęs Lietuvos Kultūros ministras G. Kėvišas pripažino, kad iš tiesų šiuolaikinio meno centras su mūsų dailininkų kūrinių bus tinkama vieta posėdžiauti NATO parlamentarams.

Algimantas A. Naujokaitis

GREIMAS TARP PRANCŪZIJOS IR AMERIKOS

1992 m. miręs Algirdas Julius Greimas Prancūzijoje parašė septynias knygas semiotikos temomis, kur bandoma išaiškinti ženklo bei simbolių reikšmę paprastoje ir sugalvotoje kalboje. Amerikietis filosofas Č. S. Peirce (1839-1914) bandė nustatyti kalbos praktiškumą (pragmatizmą). Thomas F. Broden iš Purdue universiteto paskelbė straipsnį apie Greimą tarp Prancūzijos ir Amerikos vėliausiame *The American Journal of Semio-*

tics numeryje, kur manoma, jog greimistai taps daugiau praktiški negu iki šandien. Nėra cituojami lietuvių autoriai, nors Greimas daug dirbo jų tarpe. Pavyzdžiui, daug kalbama apie Maupassant novelės nagrinėjimą, bet nieko apie Algimanto Mackaus poezijos gvildenimą. Suminėti beveik visi Greimo raštai nuo 1948 metų. Butina išleisti Greimo lietuviškus raštus anglų kalba.

Saulius Šimoliūnas

REKORDINIŲ MINIATJŪRŲ AUTORIS

Agentūra „Factum“ prie Lietuvos kultūros fondo į Lietuvos rekordų knygą įrašė du naujus meno srities rekordus. Tai — ilgiausias ir mažiausias miniatiūriniai paveikslai. Abu juos akvarele ir tempera „nupatė palangiškis dailininkas Vytautas Kusas.“

Ilgiausia — 7,1 m ilgio ir 2 cm aukščio miniatiūra autorius tapė nuo 1999 m. spalio iki 2001 m. kovo ant atskirų kartono gabalų, kurie sudaro septynių dalių ciklą „Noveles“. Šiame miniatiūrų cikle pavaizduoti istoriniai įvykiai, geografinės vietovės, 2,555 žmonių figūros, aštuoni autentiški portretai ir kitkas. (Elta)

Brangus mokytojo palikimas

Atkelta iš 2 psl.

pvz. Antanas Salys, Pranas Skardžius, Antanas Klimas, Stasys Barzdukas, prof. Rimas Šilbajoris, Vacys Kavaliūnas, Jonas Kavaliūnas, Stasys Rudys, dr. Jolita Kavaliūnaitė, kun. Juozas Vaišnys ir kt.

Nereikia nė aiškinti, kiek naudos išeivijos mokytojams ir jų mokiniams davė tos studijų savaitės, kiek ten buvo pasėta lietuviybės grūdėlių, kurie sudugo ir išaugino mūsų šeštadieninių mokyklų mokytojus.

Yra nemažai žmonių, kurie atlieka vienkartinį svarbų ir reikalingą darbą, tačiau metai iš metų tėti užsibrėžtą uždavinį su noru ir pasišventimu, jau reikia „pašauktojo“ asmens. Toks buvo mokytojas Juozas Masilionis.

Vien žiūrint į tuos 38 aplankus, į 24 jo suredaguotus Čikagos Lituanistinės mokyklos metraščius, į jo parašytas knygas, kaip ir pernai išspausdintą, didžiulės apimties — studiją *Lituanistinis švietimas JAV-bėse* (kartu su mokytoju St. Petersoniene), apima nuostabas ir pagarbos

jausmas. Kaip galima tiek daug padaryti? Ypač, kai dar ilgus metus reikėjo pelynt pragyvenimą, dirbant sunkius, ir nieko bendra su lituanistika neturintius darbus. Tai vis tas „pašaukimas“, kuris nedavė mokyto. Masilioniui ramybės, kuris išsivystė į Mokytojų studijų savaites ir davė jėgų parašyti ne vieną knygą pedagogikos, lituanistikos klausimais klausimais.

Stebina taip pat Velionio Juozo kruopštumas ir tvarkingumas, nes visa jo medžiaga surašyta, švarutėliai mašinėlė (net ne elektrinė, net ne kompiuteriu), perrašyta. Tokia medžiaga — kiekvieno redaktoriaus svajonė. Reikia tikėt, kad ji išsipildys, tapdama vertinga knyga išeivijos lituanistinių mokyklų mokytojų ir nesenstančių nerūdijančių paminklų. Juozui Masilioniui, mokytojui „iš pašaukimo“.

Jis išėjo, bet ant rašomojo stalo nepamiršo palikti paruoštą, tvarkingai sudėliotą programą šių metų Mokytojų studijų savaitei. Tik — imkite ir naudokit!

Nijolė Jankutė

JAV LB Kultūros tarybos nariai su svečiais menininkais iš Lietuvos. Iš kairės: pianistė Melita Kuprienė, Aušrelė Sakalaitė, solistai — Vytautas Juozapaitis ir Gintarė Skėrytė, Violeta Drupaite-Cole, Leonas Narbutis ir Kultūros tarybos pirm. Marija Remienė.

Vincės Jonuskaitės-Zaunienės dainininkų konkurso vertinimo komisijos pirmininkė, Lietuvos Muzikos akademijos Dainavimo katedros doc. Regina Maciūtė (iš kairės), Lietuvos Muzikos akademijos prorektorius prof. Eugenijus Ignatonis, 2000 m. Vincės Jonuskaitės-Zaunienės konkurso laureatė Aušra Liutkutė, II kurso magistrantė Joana Gedmintaitė, Muzikos akademijos Kauno fakulteto I kurso magistrantė Inga Ivanauskaitė, Akademinių skautų sąjūdžio nariai — Snieguolė Jurskytė, Algirdas Končius, Rūta Kulikauskienė ir Vydūno fondo igaliotinis Lietuvoje Edmundas Kulikauskas.

Dainininkės varžėsi konkurse

Šiomet Lietuvos Muzikos akademijoje antrą kartą buvo surengtas Vincės Jonuskaitės-Zaunienės dainininkų konkursas, kurį sumanė Akademinių Skautų sąjūdžio Vydūno fondas, veikiantis Čikagoje.

Šis fondas įkurtas 1952 m., taigi kitamet bus paminėtas jo 50-metis. Tikriausiai susirinkęs ne tik Akademinių Skautų sąjūdžio nariai, bet ir daugelis Vydūno fondo paramą gavusių asmenų. Juk per tuos metus šimtai išeivijos lietuvių jaunuolių iš fondo yra gavę paskolas ir stipendijas, kad baigtų mokslus, įsitrauktų į lituanistinę, pedagoginę ar kūrybinę veiklą. Fondo tikslus aiškiai suformulavo patys mūsų tautos patriarchas Vydūnas. Sutikęs, kad fondas būtų pavadintas jo vardu, jis pasiūlė ir tokia sąlyga: kad mokslas nesibaigtų tik siekiant gyvyti žinių, bet tiestų kelią asmenybės tobulumo link.

Pradėjęs savo veiklą nuo kalėdinių atvirukų platinimo (beje, tuos atvirukus kūrė geriausi išeivijos lietuvių dailininkai), kitų leidinių, Vydūno fondas sukaupė lėšų ir jo veikla įgijo labai platų mastą. Fondo apyvartoje — apie 1 mln. dolerių. Jo parama jau spėjo pasinaudoti ir ne vienas Lietuvos mokslininkas, siekdamas išieiti reikšmingus visai lietuvių tautos kultūrai ir mokslui veikalus.

Džiugu, kad Vydūno fondas, kurio ilgametis valdybos pirmininkas yra Vytautas Mikūnas, ir toliau remia talentingiausią jaunimą, taip pat gyvenantį ir Lietuvoje. Nuo 2000 m. Vydūno fondas penkiose Lietuvos aukštosiose mokyklose įsteigė penkias premijas,

kurios pavadintos Akademinių Skautų sąjūdžio ryškiausių asmenybių vardais. Prof. Igno Končiaus premija skiriama geriausiame fizikos mokslų studentui Kauno Technologijos universitete. Sofijos Čiurlionienės premija skiriama studijuojančiam lietuvių kalbos ir literatūros mokslus Vilniaus universitete. Planuojama, kad prof. Stepono Kolupailos premijos laureatas bus nustatytas Klaipėdos universitete iš studijuojančių geodezijos, hidrologijos ar hidraulikos mokslus. Broniaus Kvickio premija tenka Vytauto Didžiojo universiteto edukologijos mokslų studentui. Vincės Jonuskaitės-Zaunienės premija teikiama dainininkų konkurso laimėtojui, kuri mokosi Lietuvos Muzikos akademijoje. Šiomet Lietuvoje buvo iškilmingai minimas Vincės Jonuskaitės-Zaunienės (1901-1997) šimtmetis. Vilniuje minėjimas buvo surengtas miesto Rotušėje.

Kovo 2 d. aštuonios dainininkės varžėsi dėl nugalėtojos vardo. Pagal konkurso nuostatus, kiekvienai teko atlikti Wolfgang Mozart operos ariją, taip pat ariją iš pasirinktos operos bei dvi lietuvių liaudies dainas. Kovo 3 d. laureatei buvo įteikti apdovanojimai ir surengtas geriausių konkurso dalyvių nedidelis koncertas. Lietuvos muzikos akademijos mokslo ir meno prorektorius prof. Eugenijus Ignatonis pasiskelbė laureatę — Dainavimo katedros II kurso magistrantę Juliją Stupnianeck. Šios doc. Irenos Argustienės studentės balsą klausytojai dažnai girdi ne tik iš Muzikos akademijos scenos. Jaunoji dainininkė

jau spėjo debiutuoti Operos ir baletų teatre, Verdi „Traviatoje“ atlikdama Violetos vaidmenį.

Koncerte, skirtame Vydūno fondo premijai įteikti, dalyvavo, klausytojų aplovismentus pelnę pirmojo V. Jonuskaitės-Zaunienės konkurso, vykusio 2000 m. laureatė Lietuvos Muzikos akademijos meno aspirantė Aušra Liutkutė bei šių metų laureatė magistrantė Julija Stupnianeck. Patiko klausytojams ir kitos koncertavusių konkurso dalyvių: II kurso magistrantė Joana Gedmintaitė ir Muzikos akademijos Kauno fakulteto I kurso magistrantė Inga Ivanauskaitė.

Konkurso vertinimo komisijos pirmininkė, Lietuvos Muzikos akademijos Dainavimo katedros doc. Regina Maciūtė pasidžiaugė konkurso lygiu, apibūdino ir jaunuos dainininkams keliamus pakankamai sudėtingus reikalavimus: V. Mozart operos ariją — labai rimtas dainininkų profesionalumo išbandymas. Svarbiausia, kad Vydūno fondas suteikė galimybę studentams pasivaržyti, nes studentai vyrai ligi šiol turėjo galimybę pasivaržyti konkurse, mat Lietuvos Muzikos akademijos dainininkai vyrai premiją yra įsteigęs JAV gyvenantis visuomenininkas Stasys Baras, o merginos jautėsi šiek tiek nukriausos. Žinoma, labai didelę paskatą siekti premijos, bet jaunimui labai svarbu patvirtinti ir konkursų aplinkos dvasiją.

Vydūno fondo igaliotinis Lietuvoje Edmundas Kulikauskas 2001 m. Vincės Jonuskaitės-Zaunienės konkurso laureatei Julijai Stupnianeck įteikė 1,000 dolerių premiją ir konkurso nugalėtojos diplomą, apdovanojo ir kitas dalyves bei konkurso organizatorius.

E. Kulikauskas priminė susirinkusiems Vydūno fondo įsteigimo istoriją, paprašė atsisesti ir salėje buvusius Akademinių Skautų sąjūdžio narius. Kaip ir praeitais metais, susirinkusieji plojimais pagerbė tarp žiūrovų buvusį ir 85-erius metus perkopusį dr. Algirdą Končių, žymaus prieskario profesorius fiziko Igno Končiaus sūnų. Malonu buvo išvyti ir Akademinių Skautų sąjūdžio narę, šiuo metu gyvenančią Kaune Snieguolę Jurskytę, žymaus prieskario Lietuvos radijo inžinieriaus Alfonso Jurskio (1894-1966), nuo 1926 m. vadovavusio Kauno radijo stočiai, dukterį.

Po koncerto vykusiose vaišėse apsilankę koncerte galėjo pabendrauti su dainininkėmis ir profesūra. Deja, laureatei nebuvo galimybių pasidžiaugti nes jai teko išskubėti į Operos ir baletų teatrą, kur turėjo atlikti vaidmenį.

Gediminas Zemlickas

Dviejų menininkų kūrybos vakaras

Cleveland lietuvių telkinyje susikūręs Lietuvių meno mylėtojų klubas savo muzikinį pavasario sezoną pradėjo žymios Lietuvos Operos ir Baletų teatro dainininkės, įvairių tarptautinių premijų laureatės, solistės Aušros Stasiūnaitės ir šiuo metu Čikagoje gyvenančios, savo privačioje fortepijono studijoje bei Saint Xavier un-tė dirbančios, pianistės Gintės Čepinskaitės bendru kūrybos vakaru. Koncertas įvyko kovo 3 d. Cleveland Lietuvių Bendruomenės Kultūros centre — Dievo Motinos parapijos salėje. Menininkės atliko L. Arditi, M. Pla, G. Bizet, Ch. Gounod, F. Liszt, A. Skriabin, T. Makačino, A. Bražinsko, M. Noviko, J. Juzeliūno, M. L. Escobar, A. Raudonikio, G. Gudauskienės, J. Cechanovičiaus, J. Gruodžio ir M. Sandoval korinius.

—Koncerto metu papasakojote apie kiekvieną atliekamą kūrinių ir jo atsiradimo Jūsų repertuare istoriją. Kodėl pasirinkote tokią koncerto formą gastroliams Amerikoje?

A. Stasiūnaitė: Aš visuomet vertinu asmeniška koncertų pobūdį. Savo kamerinius koncertus vadinau muzikiniais susitikimais. Man labai patinka bendrauti su publika, pasakyti, ką ir dėl ko dainuoju. Visą atlieku originalo kalba, todėl, jeigu korinys yra parašytas ne lietuvių kalba, trumpai klausytojams papasakoju, ką ruošiusi dainuoti.

—Ar šio vakaro programą specialiai ruošėte amerikietiška publika?

A.S.: Visa tai bučiavo dainavusi bet kurioje kitoje koncertų salėje. Nesistengiau savo programos persitinti populiaria, koncertuose dažnai girdima lietuviška muzika. Verta klausovus pradžiuginti ir net nustebinti, atliekant originalę bei mažiau girdėtą muziką. Mudviejų su Gintė šį vakarą suvytoje spalvingoje dainų ir fortepijoninės muzikos pyneje tik kur ne kur pasigirdo dainos apie Lietuvą.

—Koncerte skambėjo daug ispaniškos muzikos. Ar toji muzika įprasta Jūsų koncertiniams repertuarams?

A.S.: Taip, mano repertuare labai daug ispaniškos muzikos. Kūrybiškai artinausi prie šios temperamentingos muzikos nuo pat studentavimo laikų. Pirmiausiai paruošiau visą F.G. Lorkos ir E. Grenados ciklą, o vėliau, dėstydama Caracas (Venezuela) „Carmen teresa de Hurtado“ dainavimo akademijoje, gilinausi į tikrąjį pietietiška ispanų temperamentą, į pačią tos muzikos gelmę, į gracingą jos dvasią ir gyvybingą ritmo energiją. Venezuoloje koncertavau su žymia pianise Nina de Ivanek bei garsia jų dainininke Fedora Lemant. Įdomu pažymėti, kad šį vakarą atliktas M. Sandoval tango kompozitoriaus skirtas nuostabiatai F. Lemant. Dirbdama Venezuoloje, paruošiau venezuolietiško dainų repertuarą, man labai patinka šios muzikos specifinis lankstumas, vingrumas ir nuotaikingumas. Jaučiu, kad ji man artima; tikras malonumas dainuoti.

—Gintė, Jūs su Aušra koncertuojate pirmą kartą. Koks pirmasis išspūdis?

Gintė Čepinskaitė: Aušros repertuaras labai įvairialypis ir specifinis. Patyriau daug džiaugsmo, jį pažindama ir repetuodama. Nors, tiesa pasa-

kius, laiko ruoštis turėjau labai mažai: daug valandų ir energijos atėmė Saint Xavier universiteto studentų recitalių sezonas. Koncerto metu maloniai jaudinausi, nes jaučiau, kad prasmingai tęsiu savo tėvelio, pianisto Romo Čepinsko ilgametę muzikinę bičiulystę su Aušra Stasiūnaitės tradiciją. M. Glinkos Tbilisje ir Viotti Italijoje koncertuose, kuriuose Aušra pelnė pirmąsias vietas, pianistas Romas Čepinskas buvo apdovanotas diplomais už išskirtinai puikų akompanavimą. Šiandienos koncerto metu supratau, kad mudviejų su Aušra muzikinis pokalbis buvo sėkmingas ir paveikus; tai patvirtino ir gausios klausytojų ovacijos.

—Kokios ta amerikietiška publika? Ar jaučiate, kad tai, ką norėjote padainuoti ir pagroti, buvo iš tiesų klausytojų išgirsta ir įvertinta?

A. Stasiūnaitė: Prieš atvykdamas į Clevelandą, koncertavome Čikagoje, kurios publika pasirodė kiek betarpiškesnė, bet, apskritai, Amerikos koncertų salėse dainuodama, jaučiausi, kaip bet kur kitur. Tikrai esu palaiminta dainininkė, nes, kur tik koncertuoju, visur susirenka nuosirdi ir jautri publika. Koncertų metu dalinuosi su ja visa savo menine galybe, nepaisydama, ar manęs klausosi išmanūs kritikas; ar tik smalsus muzikos mėgėjas.

G.Č.: „Meilės svaja“ pasirinkau todėl, kad man patinka Liszt skaidri, tačiau techniškai labai sudėtinga muzika. Nepriekaištingai ir jautriai ją atlikti yra sunku, o mane tai ir intriguoja. Skambindama Skriabin „Preludą kairei rankai“, siekiu sukelti klausytojų smalsumą neįprastu eksperimentu. Amerikoje vertinamos netracidinės formos ir — svarbiausia — išpūdis: groja tik kaire ranka, o išgirsti galima ir abi... Šis preludą yra efektingas, bet jokiu būdu nemanau, kad jis nėra meniškai versmingas ir gilus. Šį korinį mėgstu, nes manau, kad dviejuose puslapiuose yra labai daug pasakyta.

—Milano alla Scalla stažuotės metu esate išstobulinusi Rossini operų mezosopranų vaidmenis. Šiandienos koncerte Rossini muzikos neišgirdome, kodėl?

A. Stasiūnaitė: Mano balsas yra paslankus, melodingas ir koloratūriškas, todėl labiausiai tinkamas Mozart ir Rossini arijų atlikimui. Palankus sutapimas, jog aš ir pati mėgstu dainuoti Rossini arijas. Tikriausiai neįmanoma išmokyti gerai dainuoti Rossini: arba sugebi, arba ne. Muzikologai mano, jog solistams sunku atlikti Rossini muziką, o man, kaip sykis, lengviau ją, nei ką kitą dainuoti. Apskritai, mieliau dainuoju prancūzų ir ispanų kompozitorių nei Verdi ar Pucini muziką. Na, o šandien turėjau kitą sumanymą — klausytojus supažin-

dinti su mažiau girdėta ispaniška anonimo ir Venezuolos muzika. Esu paruošusi gausų ispanų muzikos repertuarą, įvairių senovinių raudų ir lopšinių. Gaila, kad retai kur galiu pritaikyti šią savo mėgstamą muziką. Vilniaus Rotušėje surengiau ispanų muzikos vakarą, apėmusį dainas nuo renesanso laikų iki šių dienų. Malonu, kad tokių kūrybinių vakarų metu galiu tikintis savo muzikines pažinras „išdainuoti“. Tai nuostabi proga tapti tikroju menininku, išryškėti savuoju individualumu.

—O kokios ta amerikietiška publika? Ar jaučiate, kad tai, ką norėjote padainuoti ir pagroti, buvo iš tiesų klausytojų išgirsta ir įvertinta?

A. Stasiūnaitė: Prieš atvykdamas į Clevelandą, koncertavome Čikagoje, kurios publika pasirodė kiek betarpiškesnė, bet, apskritai, Amerikos koncertų salėse dainuodama, jaučiausi, kaip bet kur kitur. Tikrai esu palaiminta dainininkė, nes, kur tik koncertuoju, visur susirenka nuosirdi ir jautri publika. Koncertų metu dalinuosi su ja visa savo menine galybe, nepaisydama, ar manęs klausosi išmanūs kritikas; ar tik smalsus muzikos mėgėjas.

G.Čepinskaitė: Kaip ir visiems menininkams, publikos nuomonė mums yra be galo svarbi, tačiau griežčiausios teisės vis tik esame pačios sau.

—Ačiū už pokalbį.

Kalbėjosi Rita Malikonytė-Mockienė

„OTELAS“ RENGIASI MARATONUI EUROPOJE

„Pirmą kartą buvome savo nedidelės valstybės atstovai, pirmą kartą pajutome tikrą pilietiško džiaugsmą“, — sakė režisierius Eimuntas Nekrošius, su aktorių trupe grįžęs iš Venecijos bienalės. Kovo pradžioje Venecijos „Teatro Goldoni“ scenoje įvyko spektaklio „Otelas“ pasaulinė premjera.

Kovo 7 d. Kultūros ministerijoje surengtoje spaudos konferencijoje nuvarge, sirguliuojantys aktoriai sakė esą kupini išpuodžių, jautę didelę garbę dalyvauti seniausiam pasaulyje teatro forum. Pasak pagrindinio vaidmens atlikėjo Vlodo Bagdono, Lietuvoje tokie pasiekimai kažkodėl priimami kaip savaime suprantamas dalykas, nors tai — nemažas įnašas į visą mūsų kultūrą. Kas dveji metai vykstanti Venecijos bienalė vadinama pasaulio menų — teatro, dailės, architektūros — kryžkele.

Kultūros ministras Gintautas Kėvišas, tris kartus žinomas „Otelą“ Vilniuje ir Venecijoje, sakė jautęs didžiulį pasididžiavimą ir sulig kiekvienu spektakliu stiprėjusį išpuodį. Ministro žodžiais, „Otelas“ režisieriaus ir aktorių pareiga atlikti maksimaliai — mažiausiai remiant valstybei pasiektas didžiausias pasisekimas, o viešoji įstaiga „Meno fortas“ pateisina Kultūros ministerijos programinio finansavimo nuostatą. G. Kėvišas pažadėjo siūlyti E. Nekrošiui vyriausybės premiją.

Baigęs spektaklio trilogiją pagal William Shakespeare tragedijos, režisierius E. Nekrošius ketina imtis lietuvių literatūros klasiko Kristijono Donelaičio kūrybos. (Elta)

Gintė Čepinskaitė ir Aušra Stasiūnaitė po koncerto.

Akademinių skautų sąjungos Vydūno fondo V. Jonuskaitės-Zaunienės premijos laureatė, Muzikos akademijos II kurso magistrantė Julija Stupnianeck ir jos akompaniatorius Remigijus Sabaliauskas.

G. Zemlicko nuotrauka

Pasibaigus koncertui Cleveland, OH, lietuvių telkinyje. Iš kairės: Remis Bistrickas, Dievo Motinos parapijos klebonas kun. Gediminas Kijauskas, SJ, solistė Aušra Stasiūnaitė, pianistė Gintė Čepinskaitė, Dalia Puškorienė, menotyrininkė Rita Mockienė.